

ских”, у лютому 1908 р. – лекцію “Константин Константинович, князь Острожский, и его деятельность в Юго-Западной Руси”.

У вересні 1915 р. за Б. затвердили звання вчителя середніх навчальних закладів з історії. У 1927 р. він був рукоположений єпископом кременецьким і призначений священником острожкої братської Кирило-Мефодіївської церкви.

У лютому 1930 р. комітет із ліквідації майна колишніх російських юридичних осіб виніс рішення про закриття Кирило-Мефодіївського православного братства та братської церкви. Отець Давид, голова братства, був присутнім при закритті та опечатуванні. За наказом єпархіальної влади він відмовився віддати ключі від церкви, за що йому було заборонено викладати в школах і наказано “як іноземцю з невідомим підданством” залишити Волинське воєводство. Храм було передано католикам, а священника виселено. Через деякий час Б. повернувся до Острога, де невдовзі й помер. Похований на братському кладовищі.

У 1992 р. вдалося віднайти домашній архів Бичковських. За час перебування на посаді вчителя Б. писав розвідки із загальної історії та краєзнавства, теології, філології. Є серед рукописів дослідження життя князів *Острожських, Острожкої друкарні та Івана Федорова*.

У колекції Б. знаходилося і багато оригінальних матеріалів доби князів *Острожських*. Зокрема, суботник XVII ст. з церкви с. Погорільців, десяток документів із підписами та печатками князів. На одному з документів написано, що 1920 р. він купив їх у Дерманському монастирі. Суботник перейшов до нього від батька, який служив священником у Погорільцівській церкві (тепер с. Привільне) Дубенського району.

Джерела: Фонди музею Національного університету “Острожська академія” III-Д 28, II-Д 29, III-Д 30, III-Д 31, III-Д 33, III-Д 38, III-Д 39, III-Д 47.

Микола Бендюк

Бібліотека Острожської академії

Як висловився у 1600 р. придворний поет *В.-К. Острожського Симон Пекалід*, в Острозі “славиться бібліотека – достойний плід спільної праці”. Збереглося декілька книг, покрайні записи яких можуть підтверджувати їх перебування в бібліотеці ОА або місцевому замку: “Грецько-латинський словник” Калепіна (Базель, 1562 р.) з дописаним панегіричним віршем *В.-К. Острожському, “Трагедії” Еврипіда* (Базель, 1551 р.), видані в Базелі промови Цицерона, грецька грамати́ка Кленарда.

Відсутні конкретні свідчення сучасників про бібліотеку, не збереглися її інвентарі, списки. Тому про неї можна судити лише на підставі посередніх відомостей. Насамперед, йдеться про текстологічний аналіз надрукованих в Острозі та Дермані видань, створених в ОА та пов’язаних із нею осередках копій творів традиційно-православної візантійської книжності чи оригінальних творів місцевих авторів. Копіювання в острожко-дерманських друках елементів художнього оформлення певних видань засвідчує їх зберігання в Острозі (бібліотеці ОА, діячів академії, *В.-К. Острожського* та його синів *Януша, Олександра*).

Із першої передмови до *Острожської Біблії* 1581 р. відомо про пошуки біблійних текстів на території Римської імперії німецької нації, Кіпру та підпорядкованих йому грецьких островів, у Константинопольського патріарха Ієремії, грецьких, сербських та болгарських монастирях. Від царя Івана IV при посередництві дипломата *М. Гарабурди* було отримано список т. зв. *Геннадієвої Біблії*, перекладеної в Новгороді наприкінці XV століття. Інший список привіз від Папи Римського Григорія XIII *Діонісій Раллі*. Судячи з опублікованих в Острозі творів, крім традиційної богословської літератури, у бібліотеці

були букварі, граматики старослов'янської мови, полемічні твори (“Послання” Максима Грека, “О ісхожденіі Духа Святого” священника Никольського Василя з Дольної Русі 1511 р., новгородська переробка XV ст. болгарського трактату X ст. “Слова святого Козмы Презвитера на еретики...”).

В Острозі були чеське та низка польських видань Біблії (краківське католицьке 1561 р., берестейське кальвіністське 1563 р., несвізьке антитринітарське С. Будного 1572 р.); лютерівські переклади “Книг повчань Сірахових” (Віттенберг, 1563) та “Притч Соломонових” (Віттенберг, 1535); “Новий Завіт” антитринітарія М. Чеховича, твір Павла Гжегожа з Бжезін “Про правдиву смерть, воскресіння і вічне життя”.

Можливо, до Острога перейшла бібліотека Миляновицького літературно-перекладацького гуртка після смерті його засновника А. Курбського (†1583). Принаймні у 1586 р. у Віленській (Вільнюській) друкарні Мамоничів побачила світ “Кграматыка словенська языка”, отримана “з газофилакії (скарбниці – І. М.) славного града Острога”. Тоді ж там вийшла книга Іоана Спангерберга “Діалектика”, перший у східних слов'ян друкований підручник логіки, скомпонований гуртком А. Курбського.

Ймовірно, після смерті покровителя академії В.-К. Острозького (†1608) частину її книгозбірні перебрали спадкоємці князя, інша потрапила до Дерманського та Дубенського монастирів, приватних бібліотек діячів ОА, насамперед, Мелетія Смотрицького. Літургічні книги могли бути передані до храмів Острожчини. У 1616 р. Януш Острозький ще зберігав у Дубенському замку скриню “оправлених руських книжок” батька. Гіпотеза про те, що бібліотеку ОА успадкував Острозький єзуїтський колегіум, позбавлена підстав.

Оправа з витисненим гербом В.-К. Острозького є у примірниках “Книжиці у десяти розділах” (Острог, 1598) та “Апокрисису”

Христофора Філалета (Острог, 1597), що зберігаються в НБУВ. Такі палітурки були виготовлені в острозькому видавництві для якоїсь частини накладу або спеціально для книг князівської чи академічної бібліотек.

Каталоги стародруків: Книжиця у десяти розділах. – Острог, 1598 (НБУВ – N665); Христофор Філалет. Апокрисис. – Острог, 1597 (НБУВ. – Кол. Попова. N157).

Література: Анушкин А. Во славном месте Виленском. Очерки по истории книгопечатания. – Москва, 1962. – С. 68-71; Вольнский историко-археологический сборник. – Почаев – Житомир, 1896. – Вып. 1. – С. 19-23; Галенченка Г. Я. XVI-XVIII ст. Старадрукованья кірылічныя выданні // Кніга Беларусі 1517-1917. Зводны каталог. – Мінск, 1986. – С. 63-64, 65; Гнатенко Л. Слов'янська кирилична рукописна книга XV ст. З фондів Інституту рукопису Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського. Каталог. – Київ, 2003. – С. 47; Ісаєвич Я. Д. Першодрукар Іван Федоров і виникнення друкарства на Україні. – Львів, 1983. – С. 86, 88-89, 101-102, 139; Колосова В. “Слово на еретики” Козмы Презвитера и предисловия к Острожской Библии Ивана Федорова” // Федоровские чтения. – 1983; Великий русский просветитель Иван Федоров. – Москва, 1987. – С. 176-177; Лосиевский И. Я. Библиотека М. Смотрицкого // Памятники культуры. Новые открытия. 1984. – Ленинград, 1986. – С. 87-96; Мицько І. З. Острозька слов'яно-греко-латинська академія (1576-1636). – Київ, 1990. – С. 24-25, 45; Немировский Е. Л. Иван Федоров. – Москва, 1985. – С. 93-94, 171; Пекалід С. Про острозьку війну під П'яткою проти низових // Українська поезія XVI століття. – Київ, 1987. – С. 203; Поток К. Бібліотека Острозької академії // Острозька академія XVI-XVII ст. Енциклопедичне видання. – Острог, 1997. – С. 21-22; Сотниченко П. А. К истории библиотеки Острожской школы. – Федоровские чтения. 1981. – Москва, 1985. – С. 148-151; Харлампович К. Западнорусские православные школы XVI и начала XVII века, отношение их к инославным, религиозное обучение в них и заслуги их в деле защиты православной веры и церкви. – Казань, 1898. – С. 265.

Ігор Мицько